

Asia: VN/5843/2026

Sosiaali-ja terveysministeriön asetus hyvinvointialueen seuranta- ja arviointivelvollisuudesta sekä seurannan vähimmäistiedoista ja vähimmäistiedon hallintamalleista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne tähän tekstikenttään

Asetuksen 1 §:n mukaan asetuksessa säädetään vähimmäistietojen tietotuotantoon osallistuvien toimijoiden rooleista ja tehtävistä. 4 §:n mukaisesti vähimmäistietosisältö määritellään vuosittain ja 5 §:ssä määritellään mitä tietoja hyvinvointialueen on toimitettava.

Perustelumuistiossa kerrotun mukaan vastuu vähimmäistietojen oikeellisuudesta jää tietojen toimittajan vastuulle. Vähimmäistiedot perustuvat pääasiassa asiakas- ja potilastietojärjestelmiin asiakastietolain (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023) 17 §:n mukaisesti kirjattaviin tietoihin. Näiden ns. ensiökäytön tietojen oikeellisuudesta vastaa sosiaali – ja terveydenhuollon ammattihenkilö ja palveluun osallistuva avustava henkilö. Asiakastietolain mukaan näiden kirjausten tulee olla ”asiakkaan palvelun ja potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamiseksi tarpeelliset ja riittävät.” Voi olla mahdollista ensiö- ja toisiökäytön vaatimukset tiedon oikeellisuudelle ovat ristiriidassa keskenään. Vaikka potilaan tai asiakkaan asia tulisi hoidetuksi ja kirjatuksi, voi olla mahdollista, että tietojärjestelmistä tai tiedon tallennuksesta johtuvista syistä, tiedot eivät ole sellaisessa muodossa, että ne olisivat helposti käytettävissä ja muunnettavissa THL:n vaatimaan toisiökäytön muotoon tai tiedot ovat ensiökäytön näkökulmasta epärelevantteja asioita, jolloin ne saatetaan jättää kirjaamatta. Kaikki THL:n tietotarpeisiin perustuvat kirjausvaatimukset eivät ole ensisijaisen hoitotilanteen näkökulmasta välittömästi oleellisia, tai tieto ei oikeasti saatavilla.

Asetuksen 5 § mukaisesti näistä tiedoista muodostetaan vähimmäistiedot ja vastuu tietojen oikeellisuudesta on hyvinvointialueella organisaationa, mikä tarkoittaa hyvinvointialueen näkökulmasta resursointitarpeita, jotta sekä sisällölliset että aikataululliset ehdot tietotoimituksille voidaan toteuttaa. Lähtökohtana tulisi olla se, että kun lakiperusteisesti asetetaan lisävelvoitteita hyvinvointialueille, tulisi tämä myös rahoituksessa huomioida.

Kannatettava sisältö asetuksessa on se, että vähimmäistiedot perustuvat jatkossa niihin tietoihin, joita hyvinvointialueen on muutoinkin THL:lle toimitettava Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 5 c §:n nojalla antamassaan päätöksessään määrittelemien tietosisältöjen ja -rakenteiden mukaisesti. Mikäli vuosittain määriteltävä vähimmäistietosisältö elää paljon (4 §), se tuottaa hyvinvointialueille kustannuksia tietojärjestelmien, poimintojen toteuttamisten, validoinnin ja lähettämisen osalta. Lisäksi jokainen poimittava tietosisältö on vuosittain yksilöitävä selkeästi THL:n hallintopäätöksen diaarinumeron mukaisesti.

Hyte- tiedon näkökulmasta seurattavan vähimmäistiedon tulisi pysyä samana vähintäänkin valtuustokauden ajan. Hyte-suunnitelma laaditaan valtuustokaudelle ja sen laatimisessa sekä seurannassa hyödynnetään hyte-indikaattoreita. Mikäli indikaattorit vaihtuvat tiheämmin kuin valtuustokausittain, niin pitkäjänteinen, tietoon perustuva hyte-työ sekä työn vaikuttavuuden seuranta on haastavaa. Vähimmäistietosisällön tulisi sisältää ainoastaan keskeiset väestön terveyttä ja hyvinvointia kuvaavat indikaattorit ja valinnan tulisi perustua tutkimustietoon, jolloin tarvetta vuosittaiselle päivittämiselle ei syntyisi.

Mikäli päätös kalenterivuonna tuotettavista hyte-indikaattoreista tapahtuu vasta toukokuun lopussa, niin alueiden hyte-kertomukset eivät valmistu kalenterivuoden aikana. Lakisääteiset vaatimukset kuntien ja hyvinvointialueiden yhteistyöstä sekä asukkaiden ja sidosryhmien kuulemisesta sekä pitkät päätöksentekoprosessit vievät yli puoli vuotta etenkin laajaa hyte-kertomusta laadittaessa. Vähimmäistietoa määriteltäessä tulisiki pohtia, määritelläänkö valtuustokauden hyte-kertomuksen vähimmäistietosisältö sekä vuosittaisen suppeamman hyte-raportoinnin tietosisällöt erikseen. Alueiden hyte-resurssit huomioiden laajan kertomuksen vaatimaa vähimmäistietosisällön mukaista indikaattorimäärää ei ole mielekästä raportoida vuosittain.

Määriteltäessä alueiden ja kuntien indikaattoreita, olisi huomioitava organisaatioiden lakisääteinen tehtävä. Nyt hyvinvointialueiden vähimmäistietosisällössä on indikaattoreita, joihin hyvinvointialue ei lakisääteisellä toiminnallaan voi itse suoraan merkittävästi vaikuttaa. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjastojen ja kulttuuripalveluiden etäisyys, liikuntapalveluiden mittarit, vapaan sivistystyön opetus, meluhaitat, pienhiukkasten päästöt, joukkoliikenteen saavutettavuus sekä lähivirkistysalueet.

Asetuksessa on listattu seurannan vähimmäistietoja sisältävät tietoaineistot, mikä lisää sinällään selkeyttä ja ennakoitavuutta ja on kannatettavaa sen sijaan, että asetuksella määriteltäisiin suoraan itse indikaattorit. Osa listatuista tietokokonaisuuksista on kuitenkin uusia (esim. henkilöstötiedot) ja osa vasta suunnittelussa (esim. geneerisen PROM-tiedon mittari). Erityisesti uusien tietosisältöjen lisäämiseen tietotoimituksiin tulisi varata hyvinvointialueille kohtuullinen toteuttamisaikataulu. THL:n olisi myös hyvä pyrkiä hyödyntämään mahdollisimman paljon suoraan niitä lähteitä (esim. kanta-palvelut), joihin hyvinvointialueet jo tuottavat tietoja, jolloin hyvinvointialueiden näkökulmasta samaa tietoa ei tarvitsisi erikseen toimittaa usealle kansalliselle taholle.

On myös huomattava, että hyvinvointialueen omat tietojohdamisen tarpeet ovat moninaisemmat ja useampia näkökulmia vaativia kuin vähimmäistietosisältöasetuksessa luetellut tietolähteet ja -tarpeet.

Sainio Ilari

Lapin hyvinvointialue - Ilari Sainio, Johtava asiantuntija, Tietojohdaminen;
Sirkka-Liisa Olli, Strategiajohtaja; Miia Länsitie, erityisasiantuntija,
hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen